

Олександра ГРАБОВСЬКА
учитель української мови і літератури,
викладач курсу «Пишемо есе»,
Тернопільський академічний ліцей
«Українська гімназія» ім. І.Франка
o.hrabovska@gimnasium.te.ua

КУРС ЗА ВИБОРОМ «ПИШЕМО ЕСЕ» В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ІЗ ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ

У сучасному швидкозмінному світі, коли успішна самореалізація особистості залежить не тільки і не стільки від конкретних знань, умінь і навичок, скільки від їх практичного застосування в житті, у ситуаціях, що вимагають критичного чи креативного мислення та нових підходів до сприйняття й поширення інформації, особливої ваги набуває модернізація мовної освіти, що відбувається в рамках реформування профільної середньої школи.

Своєрідним каталізатором необхідності змін в українській освіті в умовах сучасних викликів (війна, технологічний прогрес, євроінтеграція) стали результати PISA – «міжнародного дослідження якості освіти, спрямованого на оцінювання здатності 15-річного учнівства застосовувати знання й уміння з читання, математики та природничо-наукових дисциплін у реальних життєвих контекстах»[1], до якого Україна долучилася в 2018 та 2022 роках. Вони засвідчили, зокрема, посередній рівень читацької грамотності українських підлітків і підліток, з яких 25,9 % у 2018 р. і 41% у 2022 р. не досягли навіть базового рівня [1].

Одним із шляхів вирішення проблеми стало створення «Національного проєкту: пишемо есе» — «інноваційного навчання письма для вчителів та учнів, що сприяє розвитку критичного мислення, навичок письма та читацької грамотності українських школярів [2].

Ініціатори курсу, команда авторів, тренерів, менторів з ГО «Смарт освіта» і ГО «Вчися» розробляли його впродовж чотирьох років: спочатку тривало дослідження та адаптація різних практик письма з американського, європейського та українського простору, потім напрацювання власних методичних матеріалів, навчання педагогів-амбасадорів проєкту, пілотування і як результат – повноцінний курс за вибором за модельною навчальною програмою «Пишемо есе. 10 клас. Основний/ поглиблений рівень» для закладів загальної середньої освіти (авторки Байдаченко Т.С., Молодик К.Ю., Сітькова І.М., Титиш Г.Й.), якій надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ №1192 від 28.08.2025 р.) [3].

Тернопільський академічний ліцей «Українська гімназія» ім. І.Франка доєднався до реалізації проєкту в 2024 році. Понад 80 учнів та учениць ліцею разом з учителькою Грабовською О.М., що, пройшовши відбір, єдиною з

Тернопільщини стала учасницею п'ятиденного навчання-тренінгу в Києві, упродовж 2024-2025 навчального року пілотували проєкт.

Варто зазначити, що, незважаючи на різний формат (у 8-Б класі – спецкурс, у 10-Б і 10-Г класах гуманітарного профілю – курс за вибором), різну кількість годин, відведених на опрацювання дев'яти модулів курсу (35 та 17 годин на рік відповідно), різний віковий склад, ліцеїсти та ліцеїстки із зацікавленням виконували запропоновані в посібниках – «робочих аркушах», отриманих від творців проєкту, завдання: вчилися працювати з текстом, відрізняти судження від фактів, обирати докази з текстів, формулювати власні коментарі до прочитаного, писати аргументовано, структуровано, логічно та чітко, поєднуючи усвідомлене читання публіцистичних текстів із подальшим письмом.

Пілотування завершилося написанням фінального есе та тестуванням, спеціально розробленим працівниками УЦОЯО, яке засвідчило суттєвий прогрес учнів та учениць у вмінні добирати докази з джерел на підтвердження своїх тез, структурувати текст, логічно та аргументовано письмово формулювати думку, долати страх «чистого аркуша».

У 2025-2026 навчальному році «Пишемо есе» викладається в ліцеї, що є амбасадором профільної реформи, як курс за вибором у межах профілю «Українська мова і література». Він розрахований на 70 годин на рік і складається з чотирьох предметних модулів, у які входять теми з написання вільного та аргументативного есе, аналізу публіцистичних та художніх текстів, практичної риторики, ораторського мистецтва, критичного аналізу джерел тощо.

Автори програми підготували і методичне забезпечення курсу (календарно-тематичне планування, конспекти уроків для вчительства, робочі аркуші для учнівства, тексти підсумкових контрольних робіт за групами результатів, презентації), що значно підвищує ефективність навчання.

Як зазначає одна з авторок, керівниця проєкту та співзасновниця ГО «Вчися» Г.Титиш, «Пишемо есе» варто пропонувати в багатопрофільному ліцеї і як курс «вільного вибору», адже він «підійде учнівству будь-якого профілю. Писати сильні есе важливо не лише для учнів та учениць, які обирають гуманітарний профіль, але й тих, хто навчається на математичному чи природничому. Важливо всім навчитися працювати з публіцистикою, ефективно добирати аргументи й докази, а також логічно структурувати свої тексти» [4].

Учні та учениці, які вивчають курс, відзначають його актуальність, практичну спрямованість, структурованість і оформлення робочих аркушів, інтегрованість письмової практики та мовних знань; багато з них висловлюють бажання продовжити вивчення курсу в 11 класі.

Курс «Пишемо есе» відкриває нові можливості і для професійного зростання педагогів, для яких систематично проводять супервізії, знайомлячи з новими методиками та інструментами письма, зокрема розробленими і наданими американською організацією National Writing Project (NWP),

онлайн-зустрічі з експертами, письменниками, психологами, тренінги від амбасадорів тощо.

Таким чином, досвід пілотування і впровадження курсу «Пишемо есе» показав, що, зважаючи на мету та змістове наповнення, він цілком відповідає сучасним комунікативним запитам і, безсумнівно, буде одним із найбільш затребуваних в контексті реформування профільної середньої школи.

Список використаних джерел

1. Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022. URL: https://mon.gov.ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022?__cf_chl_tk=V2 (дата звернення: 27.12.2025).

2. «Пишемо есе»: національний проєкт іде до шкіл. *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.media/news/pyshemo-ese-natsionalnyj-proyekt-ide-do-shkil/> (дата звернення: 27.12.2025).

3. Байдаченко Т.С., Молодик К.Ю., Сітькова І.М., Титиш Г.Й. Модельна навчальна програма «Пишемо есе. 10 клас. Основний/поглиблений рівень для закладів загальної середньої освіти. С.1-46. URL: <https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://essay.vchysia.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/modelna-navchalna-programa-pyshemo-ese.-10-klas> (дата звернення: 27.12.2025).

4. Бортняк К., Троян І. Курс для старшокласників із написання есе від ГО «Вчися» отримав гриф МОН. *Вчися. Медіа*. URL: <https://vchysia.media/news/kurs-dlia-starshoklasnykiv-iz-napysannia-ese-vid-ho-vchysia-otrymav-hryf-mon> (дата звернення: 28.12.2025).